

STADSHOLMEN

TOFFLAN 4

Pryssgränd 3A, B

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

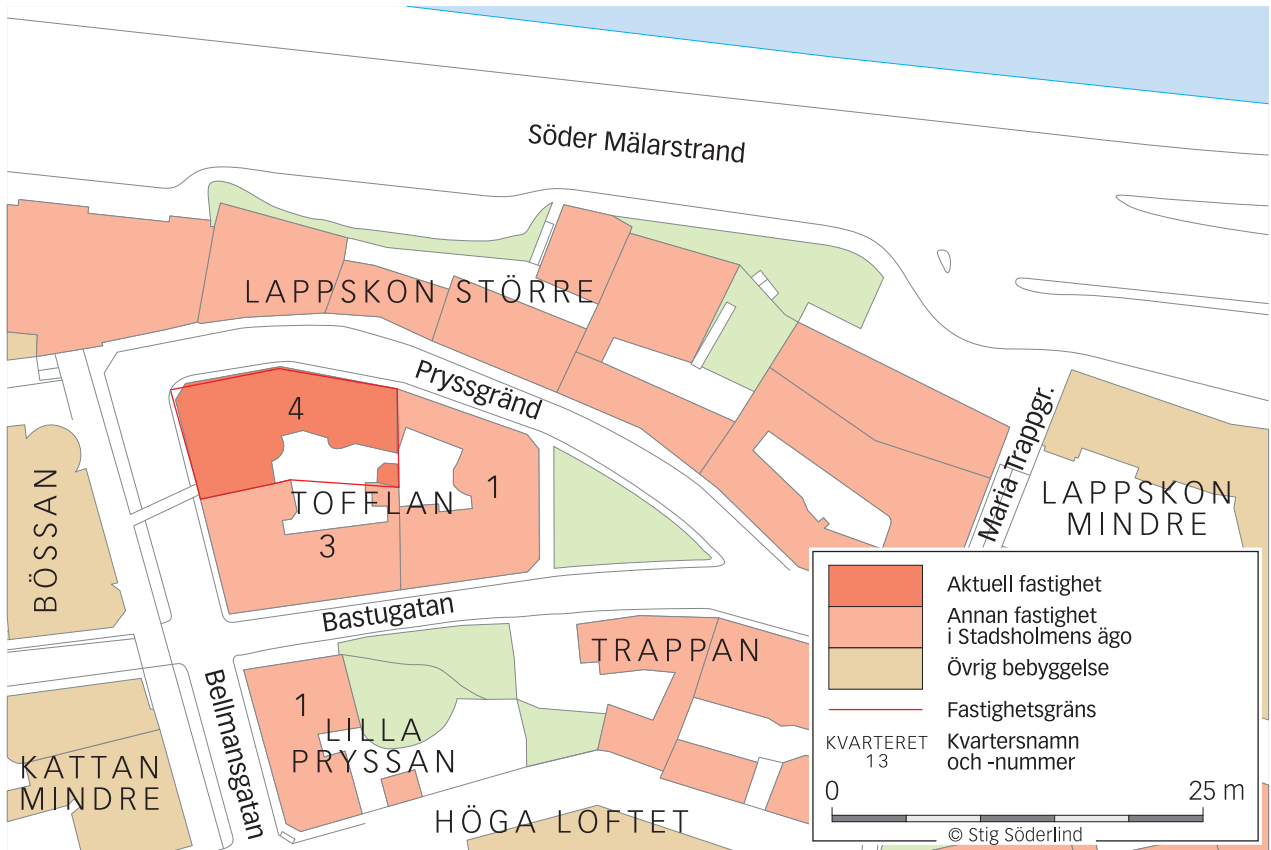
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

DEN MEDELTIDSINSPIRERADE FASADEN MED PRYSSGRÄND TILL VÄNSTER. HUSET RENOVERADES UNDER 2010 OCH BLAND ANNAT PUTSADES FASADEN OM OCH FICK SIN NUVARANDE RÖDA FÄRG. FOTO J. MALMBERG.

I den här delen av Mariaberget finns flera exempel på det sena 1800-talets byggnadsverksamhet och förändringar, bland annat spektakulära inslag som Mariahissen och Laurinska huset.

Dit hör också Tofflan 4, i stora delar intakt sedan byggnadstiden på 1880-talet, både till exteriör och interiör. Fastigheten är en tidstypisk och väl bevarad representant för tidens byggande.

Fastigheten Tofflan 4 är grönvärderad enligt Stads-
museets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Fastigheten Tofflan 4 är en del av Östra Mariaberget. De nuvarande husen på berget byggdes huvudsakligen efter en brand 1759 som förstörde omkring 300 fastigheter i Maria kyrkas omgivning. De nerbrunna husen var till stor del av trä och ersattes efter branden helt av putsade tegelhus i enlighet med stadens byggnadsordningar från 1736 och 1763.

Tidens kända murmästare fick uppdrag i området och byggherrarna var ofta framgångsrika näringsidkare som både bodde och drev sin verksamhet i de nya husen. Under 1800-talet byggdes en stor del av husen om, och framförallt längs Hornsgatan fick husen påbyggnader och ny fasaddekor. Mot slutet av 1800-talet uppfördes också en del nya byggnader som Mariahissen och Laurinska huset.

1900-talet innebar för de flesta hus i området en förfallsperiod. Redan på 1860-talet fanns tankar på att plana ut och bredda Hornsgatan. Vid sekelskiftet 1900 sprängde och grävde man vid Mariaberget och breddade gatan på bekostnad av Maria kyrkogård och bebyggelsen på gatans södra sida. Planerna på en breddning även av norra sidan ledde till osäkerhet om vad som skulle ske med den kvarvarande bebyg-

DEN SÄRPRÄGLADE GÅNGBRON SOM LEDER TILL ÖVRE VÅNINGEN. FOTO J. MALMBERG.

gelsen. På 1920-talet revs en del hus, men ytterligare planer på rivningar skapade en kraftig opinionsstorm ledd av bland annat Anna Lindhagen, ledamot av stadsfullmäktige och Skönhetsrådet.

I början av 1960-talet blev nya rivnings- och nybyggnadsplaner aktuella. Ett omfattande kommunalt utredningsarbete inleddes 1966 i avsikt att ge underlag för bebyggelsens framtid. Arbetet resulterade i en bevarande- och restaureringsplan som omfattade i stort sett alla fastigheter på Östra Mariaberget. Upprustningen pågick under 1970- och 1980-talen och det fanns en ambition att pröva nya restaureringsprinciper för att nå både ett antikvariskt och arkitektoniskt gott resultat. Bland annat återgick man till traditionell kalkputs och kalkavfärgningar vid fasadrenoveringarna.

HISTORIK

Tomten var sannolikt bebyggd redan tidigt på 1700-talet och hörde då samman med Tofflan 3. Under senare delen av 1700-talet och en stor del av 1800-talet fanns här enkla uthus och bodar som hörde till bostadshuset vid Bastugatan. Fastigheten

avstyckades 1887 och den nuvarande byggnaden uppfördes året efter. Byggnaden gavs en historiserande utformning i tidens anda, sannolikt inspirerad av grannen Mariahissen. Byggherre var byggmästaren C. G. Tideström som uppförde huset på spekulation och snart sålde det vidare, vilket var vanligt under den stora byggboomen vid den här tiden. Fastigheten förvärvades av staden 1970.

Upprustning och renovering

Fastigheten renoverades 1978. Huvuddelen av den ursprungliga inredningen bevarades. Moderniseringar av kök och badrum samt en del ändringar av lägenhetsstorlekarna medförde vissa förändringar av planlösningarna. De ursprungliga fönstren byttes ut mot nyttillverkade i anpassad utformning.

Åren 2008–2010 har yttre underhåll genomförts av tak, fasader och fönster. Vid dessa arbeten fick fasaden tillbaka sin ursprungliga röda färg med fönstersnickerier i bränd ockra. Den röda färgen skulle sannolikt från början svara mot Laurinska husets imponerande tegelfasader. Även gården rustades upp vid de senaste arbetena.

BYGGNADSBESKRIVNING

Byggnaden ligger i hörnet av Pryssgränd och Bellmansgatan och har en detaljrik fasad i historiserande stil. Bottenvåningen är rusticerad och fasadlivet är spritputsat med dekorativa ankarslutur. Hörnet har försetts med burspråk och torn. Den övre våningen har spetsbågiga fönster och taket spetsbågiga takkupor samt fronton med trappstensgavel. Taklisterna har kreneleringar och blinderingar. En gångbro förbinder våning 3 trappor med gångbron till Mariahissen. Fastigheten har två trapphus; det ena med dekorativa golv med så kallade tiles – mönstrade golvplattor - rik snickeriinredning och stucklister i tak från byggnadstiden. Det andra har en enklare inredning. Bostadvåningarna har högklassig snickeriinredning, stucklister och kakelugnar med reliefkakel och dekor från byggnadstiden.

ENTRÉNS VACKERT MÖNSTRADE GOLV AV KERAMISKA PLATTOR.
FOTO J. MALMBERG.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktbehandlingsmaterial som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.